

SCIENTIFIC JOURNAL «ECONOMICS and FINANCE»

and

Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland

**MECHANISM OF SUSTAINABLE
DEVELOPMENT OF ECONOMIC
SYSTEMS FORMATION**

Collective monograph

Volume 2

The monograph is included in scientometric database RSCI

**Verlag SWG imex GmbH
Nürnberg, Deutschland,
2014**

Verlag SWG imex GmbH

Reviewers:

Doctor of Economics, professor,
University of Economics - VARNA, Varna, Bulgaria
K. Kalinkov

Doctor of Economic, Professor, Prorector on scientific work of the Tashkent Institute of
Finance (Republic of Uzbekistan)
N. Haydarov

*Recommended for publication by the Editorial Board
of scientific journal "Economics and Finance"
(protocol № 10 of 06.10.2014)*

The authors of articles usually express their own opinion, which is not always
comply with the editorial Board's opinion. The content of the articles is the responsibility of
their authors.

Mechanism of Sustainable Development of Economic Systems Formation

- Collective monograph - Vol. 2. Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland,
2014. - 392 p.

ISBN 978-3-00-047714-4

Collective monograph is published as part of crosscutting theme of the research,
"development and of the mechanism of sustainable development of economic systems
improvement and development" (number of state registration **0114U006192**).

Theoretical and applied principles for the mechanism of sustainable development and
management of economic systems formation, based on domestic and foreign specifics have
been considered in the collective monograph. Specific character of mechanism of
sustainable development of economic systems at the state level, sector, industry and
enterprise formation has also been investigated. Mechanism of social and economic
enterprises' development has been analyzed.

Collective monograph is intended for politicians, scientists, entrepreneurs, teachers,
postgraduate students, students and anyone interested in the issues of formation the
mechanism of effective regulation of enterprise economic activity.

ISBN 978-3-00-047714-4

© 2014 Copyright by Verlag SWG imex GmbH
© 2014 Article writers
© 2014 All rights reserved

ГЛАВА 4.26. ГАЛУЗЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ЛОГІСТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ. Черчата А.О.....	358
ГЛАВА 4.27. МАРКОВСКАЯ МОДЕЛЬ УСТОЙЧИВОСТИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ. Чурюкин В.А.....	363
ГЛАВА 4.28. СТРАТЕГІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. Шесенкова К.А., Бурак Т.В.....	368
ГЛАВА 4.29. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІДОБРАЖЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ. Шипунова О.В.....	379
ГЛАВА 4.30. ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНОГО КАЧЕСТВА ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА УКРАИНЫ. Яровая В.В.....	384

4. Жуковська Ю.В. Основні підходи до розробки стратегічного плану на підприємстві / [Електронний ресурс] Режим доступу до док.: http://www.rusnauka.com/15_NPN_2013/Economics/10_137325.doc.htm
5. Зайнуллина М. Р. Суцільність і роль горизонтальної інтеграції в риночній економіці // Вестник ТИСБІ – 2005 – № 4 // <http://tisbi.ru/science/vesnik/2005/issue4/Econom3.html>
6. Острый А. Производственная кооперация России и Украины / А. Острый // Справочник экономиста – 2004. – № 2. – С. 7 – 11.
7. Пилипенко А.А. Стратегічна інтеграція підприємств: механізм управління та моделювання розвитку: монографія / А.А. Пилипенко. – Х.: ВД «Інжек», 2008. – 408 с.
8. Райзберг Б. А., Лозовской Л. Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 496 с.
9. Стерлигова А. Н. Анализ значения термина «интеграция» в контексте управления организацией // Логистика и управление цепями поставок. – 2005 – № 6.

ГЛАВА 4.29. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІДОБРАЖЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

Шипунова О.В.

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

Фінансові активи є інструментом мобілізації коштів з метою фінансування різноманітних проектів. Ефективна організація управління фінансовими активами дозволяє підвищити платоспроможність підприємства, збільшити оборотність його активів. Одним з найважливіших напрямків розвитку бухгалтерського обліку є удосконалення методики складання бухгалтерської звітності, зокрема в частині відображення інформації про фінансові активи. Фінансовим активом, з яким найчастіше доводиться зустрічатися на підприємствах є дебіторська заборгованість, питома вага якої досить часто буває значною.

Огляд численних публікацій щодо звітності про дебіторську заборгованість в економічній літературі, наукових статтях та спеціальних виданнях дозволяє стверджувати, що відсутні ґрунтовні праці в частині розкриття питання відображення в фінансовій звітності фінансових активів, проте дослідники розглядали окремо складові таких активів. Так, зокрема питання відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності висвітлюється у працях відомих вчених, таких як: М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, В.В. Свдодимова, В.П. Загороднього, О.М. Коробка, В.М. Костюченка, Л.І. Лариненка, О.А. Лаговської, Я.В. Лебедзевич, В.С. Леня, В.Б. Моссаковського, В.В. Сопка, Л.В. Чижевської та інших; Проте, незважаючи на широке висвітлення зазначеного питання в науковій літературі, воно потребує подальшого дослідження у зв'язку з тим, що форми фінансової звітності не надають достатньо інформації про складові фінансових активів для проведення економічного аналізу, а також не задовольняють інформаційні потреби управлінського персоналу. Завданням дослідження є розробка практичних рекомендацій з удосконалення форм фінансової та управлінської звітності щодо відображення складових такого виду фінансових активів як дебіторська заборгованість.

За результатами дослідження встановлено, що існуючий перелік статей балансу не забезпечує повноту та достовірність інформації про суми дебіторської заборгованості, необхідної зацікавленим користувачам облікової інформації.

Так, зокрема Ю. М. Лазебна [5] пропонує відображати в балансі у додатковій статті «Різниця між обліковою та теперішньою вартістю довгострокової дебіторської заборгованості, на яку нараховуються відсотки» На нашу думку, такий підхід не є виправданим, оскільки потребує складних математичних розрахунків для визначення вартості дебіторської заборгованості, що, у свою чергу, ускладнить роботу бухгалтера.

Власова І. О. [4] вважає, що необхідно розділити рядок форми №1 баланс (звіт про фінансовий стан) «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги за первісною вартістю» на два: «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги за первісною вартістю, термін сплати якої не настав» та «Дебіторська заборгованість за товари, роботи,

послуги за первісною вартістю, не сплачена в належний термін». На думку автора, такі пропозиції нададуть можливість посилити аналітичну цінність балансу, його інформативність, співставність показників.

Вважаємо за необхідне не погодитися з такою думкою, оскільки в національних та міжнародних стандартах бухгалтерського обліку існують різні підходи до оцінки поточної дебіторської заборгованості залежно від умов її виникнення. Так, зокрема виділяють первісну, переоцінену, фактичну й справедливу вартість тощо. Проте, автор вважає, що дебіторську заборгованість слід відображати лише за первісною вартістю, що не сприятиме достовірному відображенню таких активів у фінансовій звітності.

Пропонуємо вдосконалити існуючу методику відображення дебіторської заборгованості у формі №1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан) на підприємстві (табл. 1).

Таблиця 1

Фрагмент удосконаленої форми №1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан)

Існуюча методика		Запропонована методика	
Найменування показника	Код рядка	Найменування показника	Код рядка
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	Довгострокова дебіторська заборгованість:	х
		- монетарна заборгованість	1041
		- немонетарна заборгованість	1042
Дебіторська заборгованість за товари, роботи послуги:	1125	Розрахунки за сумнівною заборгованістю	1123
		Немонетарна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1124
		Монетарна дебіторська заборгованість за товар, роботи, послуги:	х
		- чиста реалізаційна вартість	1125
		- первісна вартість	1126
		- резерв сумнівних боргів	1127
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	х	Монетарна дебіторська заборгованість за розрахунками:	х
- за виданими авансами	1130	- з нарахованих доходів	1130
- з бюджетом	1135	- інша поточна дебіторська заборгованість	1140
- у тому числі з податку на прибуток	1136	Немонетарна дебіторська заборгованість за розрахунками:	х
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	- за виданими авансами	1150
		- з бюджетом	1160
		- у тому числі з податку на прибуток	1170

Відображення в балансі (звіті про фінансовий стан) інформації про дебіторську заборгованість в розрізі монетарної і немонетарної заборгованості забезпечать об'єктивною й достовірною інформацією про реальну вартість грошових коштів, що не надійшли від розрахунків з дебіторами. Важливість такого розмежування полягає в тому, що немонетарні статті активу, що відображають напруження вкладення коштів підприємства, фактично є витратами, що відносяться до майбутніх періодів, що формує правило їх оцінки в історичних цінах (за собівартістю). Витрати підприємства - це інвестиції грошових коштів. Звідси, капіталізація витрат - це трансформація монетарних статей активу в немонетарні або формування немонетарних статей активу за рахунок майбутнього відтоку монетарних статей, тобто за рахунок утворення кредиторської заборгованості. Ці витрати зменшать фінансовий результат в тих звітних періодах, коли організація завдяки цим витратам отримає доходи. Таким чином, запропоновані зміни підвищать рівень якості дебіторської заборгованості й контролю за рухом готівкових коштів, необхідної для зацікавлених користувачів облікової інформації та забезпечать здійснення більш ґрунтовного фінансового аналізу для цілей управління.

Наступною формою, що потребує вдосконалення в частині відображення дебіторської заборгованості є форма №2 звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід). В

даному питанні вважаємо за доцільне послуговуватися міжнародною практикою. За МСБО 1 «Інший сукупний дохід» включає статті доходів і витрат, які не визнані у складі прибутку або збитку, як того вимагають або допускають інші МСФЗ. Розділ іншого сукупного доходу повинен представляти статті, що відображають суми іншого сукупного доходу за період, класифіковані за своїм характером на дві групи. Це статті іншого сукупного доходу, які:

1. не будуть згодом рекласифіковані до складу прибутку або збитку (зокрема, фінансові активи, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід);
2. або згодом будуть рекласифіковані до складу прибутку за виконанням певних умов.

За НП(С)БО 1 стаття «Інший сукупний дохід» не має чіткої деталізації. Інший сукупний дохід представлений окремими статтями з можливих запропонованих МСБО 1, всі інші потрапили до складу інших. Відсутній розподіл статей на дві групи, залежно від можливості їх рекласифікації, що не сприятиме достовірному відображенню таких активів у фінансовій звітності.

Тому вважаємо за доцільне удосконалити форму № 2 звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) з урахуванням міжнародної практики (табл. 2).

Таблиця 2

**Фрагмент запропонованої форми № 2 «Звіт про фінансові результати»
(Звіт про сукупний дохід)**

Існуюча методика		Запропонована методика	
Найменування показника	Код рядка	Найменування показника	Код рядка
Інший сукупний дохід	2445	Інші сукупні прибутки:	
		Курсові різниці при переведенні звітів закордонних господарських одиниць	2445
		Чистий прибуток від фінансових активів доступний для продажу	2446
		Чистий прибуток за операціями хеджування доступний для продажу	2447
		Переоцінка основних засобів	2448
		Актуарні прибутки за пенсійними програмами з визначеною виплатою	2449
		Частка іншого сукупного прибутку в асоційованих підприємствах	2450
		Податок на прибуток, пов'язаний з компонентами іншого сукупного прибутку	2451

Відображення в звіті про фінансові результати (звіті про сукупний дохід) інформації про інший сукупний дохід за період, класифікованої за своїм характером на дві групи забезпечить об'єктивною й достовірною інформацією про фінансові активи. Запропоновані зміни у формі звітності підвищать рівень контролю за рухом активів, необхідного для зацікавлених користувачів облікової інформації та забезпечать здійснення більш ґрунтовного економічного аналізу для цілей управління.

Однією з форм фінансової звітності, яка відображає детальну інформацію про дебіторську заборгованість за строками її погашення є форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності». Ця форма фінансової звітності потребує більшої деталізації, оскільки повинна відображати не тільки інформацію про поточну дебіторську заборгованість, а й довгострокову. Крім того, пропонуємо виділити аналітику за грошовою ознакою, яка дозволить відразу побачити стан монетарної і немонетарної дебіторської заборгованості за строками її непогашення (табл. 3).

Запропонована форма «Приміток до річної фінансової звітності» є більш доцільною для підсумкового узагальнення інформації, оскільки є розгорнутою та дозволяє отримувати достовірну інформацію в розрізі монетарної і немонетарної дебіторської заборгованості.

Важливою складовою фінансової звітності підприємства є внутрішня бухгалтерська звітність. Це звітність, яка складається бухгалтером-аналітиком та подається власнику чи керівнику підприємства і використовується для прийняття управлінських рішень, основною

метою якої є надання оперативної релевантної інформації відповідно до вимог управлінського персоналу.

Безверхня Ю. В. вважає, що постійно зростаюча концентрація капіталу, високий рівень зовнішньої та внутрішньої конкуренції, непередбачуваність інфляційних рухів, навіть у країнах зі стабільними грошовими системами, значний ріст виробничих витрат і частки доданої вартості у собівартості продукції, та інші фактори, специфічні для сучасного бізнесу – все це обумовлює посилений інтерес до внутрішнього й управлінського обліку [2].

Таблиця 3

Фрагмент запропонованої форми № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» Розділ IX «Дебіторська заборгованість»

Найменування показника	Код рядка	Всього на кінець року	В т.ч. за строками непогашення						
			до 3-х місяців	від 2 до 6 місяців	від 6 до 12 місяців	Разом за рік	від 1 до 3р.	від 3 до 5р.	> 5р.
Довгострокова дебіторська заборгованість, з них:	940	200	х	х	х	х	450	-	-
- монетарна заборгованість	941	200	х	х	х	х	450	-	-
Монетарна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	950						х	х	х
Дебіторська заборгованість за розрахунками, з них:	951						х	х	х
- монетарна заборгованість	952						х	х	х
Розрахунки за сумнівною заборгованістю	955						х	х	х

Тому така інформація потребує систематизації для прийняття відповідних рішень, що робить актуальним питання правильного та своєчасного складання управлінської звітності. Тому вважаємо доцільним розробку форми внутрішньої звітності, що дасть змогу надавати інформацію про дебіторську заборгованість за формою погашення (табл. 4).

Таблиця 4

Запропонована форма внутрішнього бухгалтерського звіту про дебіторську заборгованість

№ з/п	Показник	Облікові дані, тис.грн.				Відхилення					
		I кв	II кв	III кв	IV кв	I кв./II кв.		II кв./III кв.		III кв./IV кв.	
		+	-	+	-	+	%	+	%	+	%
1	Заборгованість вітчизняних покупців та замовників, в.ч.	50	80	20	20	30	60	-60	-75	0	0
1.1	- монетарна заборгованість	20	30	10	15	10	50	-20	-67	5	50
1.2	- немонетарна заборгованість	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.	Заборгованість іноземних покупців і замовників, в. т.ч.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.1	- монетарна заборгованість	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.2	- немонетарна заборгованість	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	Заборгованість покупців і замовників, що визнана сумнівною, в. т.ч.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.1	- монетарна заборгованість	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.2.	- немонетарна заборгованість	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	Загальна сума заборгованості покупців і замовників (Σ(р.1,2,3), в. т.ч.:	50	80	20	20	30	60	-60	-75	0	0
4.1	- монетарна заборгованість (Σ(р.1.1,2.1,3.1)	20	30	10	15	10	50	-20	-75	0	0
4.2	- немонетарна заборгованість (Σ(р.1.2,2.2,3.2)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Такий внутрішній звіт повинен складатися бухгалтером з розрахунків дебіторської заборгованості та затверджуватися і підписуватися головним бухгалтером підприємства, хоча можливий варіант його складання самим головним бухгалтером, але в такому випадку спеціаліст відповідальний за дану ділянку бухгалтерського обліку повинен бути ознайомлений з його змістом під підпис.

Такий порядок надасть змогу підвищити якість інформації, що міститься в звіті та є джерелом додаткового контролю за достовірністю наведених даних. Формування такої звітності суттєво не ускладнить обліковий процес, проте надасть змогу забезпечити дієвий контроль цільового використання отриманих грошових коштів від різних дебіторів та упереджувати ризик несвочасного погашення.

Запропоновані удосконалення ф. 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан) та ф. 5 «Примітки до річної фінансової звітності» в частині відображення інформації про монетарну і немонетарну заборгованість дозволять деталізувати інформацію необхідну, насамперед, для зовнішніх користувачів. А також доповнення форми № 2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупний дохід) за міжнародними стандартами дозволять усунути суперечності національного законодавства з питань звітності про фінансові активи і ефективно управляти ними на підприємстві.

Дебіторська заборгованість, як фінансовий інструмент має значний вплив на управління діяльністю підприємства в цілому. Застосування запропонованих форм фінансової звітності у поєднанні з використанням форм внутрішньої управлінської звітності позитивно вплине на ефективне проведення аналізу дебіторської заборгованості як фінансового активу підприємства, що дозволить отримати більш точну та достовірну інформацію про неї без додаткових затрат часу та облікових робіт. Така інформація надасть можливість динамічно розпоряджатися фінансовими ресурсами відповідно до потреб господарства.

Література:

1. Бухгалтерський фінансовий облік: навчальний посібник / Бутинець Ф.Ф., Олійник О.В., Шигун М.М., Шулепова С.М. – [2-е вид.]. – Житомир, 2007. – 576 с.
2. Безверхня Ю. В. Бюджетування як метод управлінського обліку та його відображення у звітності [Текст] / Ю. В. Безверхня // Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси, 2012. т. Вип. 9(1).-С.57-62
3. Взгляд на МСФО [Электронный ресурс] / Эрнст энд Янг. – Режим доступа: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/IFRS-Outlook-March2013-Rus/\\$FILE/IFRS-Outlook-March2013-Rus.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/IFRS-Outlook-March2013-Rus/$FILE/IFRS-Outlook-March2013-Rus.pdf). - Сайт Эрнст энд Янг.
4. Власова І.О. Облік розрахунків з дебіторами і кредиторами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 - Бухгалтерський облік, аналіз та аудит // [Електронний ресурс] / І.О. Власова. – К., 2005. – 20 с. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/contents/36155.html>.
5. Лазебна Ю.М. Відображення довгострокової дебіторської заборгованості з фінансового лізингу в обліку та звітності [Електронний ресурс] / Ю.М.Лазебна//Режим доступу : [http:// www.nbuv.gov.ua /portal/Soc_Gum/Vcndtu/2009_35/23.html](http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vcndtu/2009_35/23.html).
6. Про затвердження Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів від 07.02.2013 № 73. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. – Законодавство України.
7. Про затвердження Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237, із змінами і доповненнями. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>. – Законодавство України.
8. Совет МСФО завершил работу над Этапом 1 МСФО (IFRS) «Финансовые инструменты – классификация и оценка» [Электронный ресурс] – Режим доступа: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Supplement-89-RU/\\$FILE/Supplement-89-RU.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Supplement-89-RU/$FILE/Supplement-89-RU.pdf) - Сайт Эрнст энд Янг.